

Batı'da Türk İmgesi

Sina AKŞİN*

Daha önce, bir Fransız dergisinde onyıllar boyunca Türkiye'ye karşı takınılan değişik tavırları incelemiş, bir ülkede (ya da ülkeler kümesinde) başka bir ülke ya da ülkeler kümesi hakkında iki türlü imge olabileceğini savunmuştum.¹ Biri, iki ülke arasında belli bir dönemde varolan dostluk, soğukluk ya da düşmanlığa göre biçimlenen **ortamsal** (konjonktürel) **imgedir**. Öbürü, söz konusu ülkenin ortak (kolektif) bilincinde öteki ülke hakkında varolan **asıl imgedir**. Asıl imge, ortamsal imge tersine de olsa, alttan alta etkisini sürdürür ve uzun vadede egemen olması olasılığı yüksektir. Ben bu yazıda Batının Türkler hakkındaki olumsuz olan asıl imgesi üzerinde duracağım. Önemli olan odur, yoksa aranırsa, Türkler hakkında her dönemde olumlu görüşler bulunabilir, ama bunlar **asıl** imge değildir.² Ayrıca, Batının İslamiyet ve Anadolu-Rumeli toprakları hakkındaki imgelerini de ele almak istiyorum. Türklerin hemen tümü Müslüman olduklarına ve Anadolu-Rumeli'yi yurt edindiklerine göre, bu da Batının Türkler hakkındaki imgesine ışık tutacaktır. Göreceğimiz gibi, genel olarak Türk imgesi konusu hayli araştırılmış bir konudur.

Türklerin Batıdaki İmgesi

Avrupa'daki Türk imgesi, Attila ve Hunlar hakkındaki imgeye hayli benzemektedir. Bilindiği gibi, 452 yılında Attila Kuzey İtalya'yı istila etti ve tarihlerin söylediğine göre,

* Prof. Dr., A.Ü. S.B.F.

¹ "Yüz Yıl Boyunca Bir Fransız Dergisinde Türk İmgesi", *Atatürkçü Partiyi Kurmanın Sırası Geldi* (Ank., İmaj, 2002).

² Burçoğlu, Türk imgesindeki dalgalanmalara karşın, asıl imgenin Avrupalıların zihinlerinde hep var olduğunu belirtiyor. Nedred Kuran-Burçoğlu, "A Glimpse at Various Stages of the Evolution of the Image of the Turk in Europe", Mustafa Soykut, ed., *Historical Image of the Turk in Europe* (İst., İsis, 2003), s. 36.

ancak Papa Leo'nun ricacı olarak onu ziyaret etmesi sonucunda, Roma'ya saldırmaktan vazgeçti. Daha sonra İspanya'yı fetheden Araplar Fransa'yı da istila edecekken 732'de Poitiers'de yenilgiye uğrayınca bu sevdadan vazgeçtiler. Bir ara İstanbul'u da tehdit eden Araplar, bu bakımdan Hunlar gibi Hıristiyan Avrupa'yı çok korkutmuşlardır. Ümit Gürol bunlar hakkındaki Avrupa imgesinin Türklerin imgesi için ön imge oluşturduğunu söylüyor.³ Şimdi Gürol'un kimi saptamalarına bakalım. İstanbul'un fethinin güncesini yazmış olan Nicolo Barbaro "Türk köpekleri" deyimini kullanmaktadır(31). Yazar Vittorio Alfieri (1749-1803), Türkleri pek budala, kaba ve cahil bulmaktadır (102). İstanbul seyahatnamesinin yazarı Edmondo De Amicis'e göre (1846-1908) Türklerin yavaş yavaş da olsa uygarlaşması olasılığı yoktur (146). İtalyan halk edebiyatında Türkler akılsız, kötü, kaba güç sahibi, tembel, şehvetli, şişmandırlar (178, 182). Gürol herhangi bir İtalyan romanında bir Türk karakterine (kişiliğine) rastlamadığını, Türklerin hep tip olarak yer aldığını belirtiyor (196).

Schowoebel'e göre, İstanbul'un fethi Avrupa'da bir darbe (travma) etkisi yapmıştır.⁴ Agarathos manastırında bir keşiş "bundan kötü bir şey olmamıştı ve olmayacaktır" diyordu(1). Napoli'de Venedik elçisi olan Giovanni Moro Fatih'in tutkuyla Hıristiyanlıktan nefret ettiğini bildiriyordu (2). Floransa'da Cosimo de Medici, fethin uzun yüzyıllardan beri dünyanın gördüğü en feci olay olduğu görüşündeydi (3). Danimarka ve Norveç Kralı Kristiyan I'e göre Türk Padişahı kıyamet metinlerinde sözü edilen denizden çıkan canavar gibiydi (4). Papa V. Nikol'nun 30 Eylül 1453 günlü buyrutlusu Fatih'i Hıristiyanlığın en acımasız zalimi, şeytanın, cehennemin, ölümün oğlu, Hıristiyanların kanına susamış, Aziz Yahya'nın sözünü ettiği 7 başlı, 7 taçlı, 10 boynuzlu büyük ejderha diye tanımlıyordu (31). Bütün Hıristiyan hükümdarları buna karşı düzenlenecek bir haçlı savaşına katılmalıydılar. Schowoebel'e göre, Avrupa'nın Osmanlılarla kurduğu diplomatik ilişkiler, hatta ittifaklar, Osmanlı Devletini kendilerinin oluşturduğu devletler topluluğuna kabul etmek anlamına gelmiyordu. Hatta yazar bu ilişkilerin Avrupa'nın gözünde Osmanlı'nın *de facto* tanınması ve/ya da birlikte barış içinde yaşama göstergesi olarak da kabul edilmediğini öne sürüyor (240).⁵

Trabzon Kardinali Bessarion 1470'te Türkler karşısında başarılı olmak için onların saldırmasını beklemeyip Hıristiyanların saldırması gerektiğini söylüyordu.⁶

³ Ümit Gürol, *İtalyan Edebiyatında Türkler* (Ank., İmge, 1987), s. 9-15, 198.

⁴ Robert Schwoebel, *The Shadow of the Crescent* (Nieuwkoop, B. De Graaf, 1967).

⁵ Buna karşılık, Osmanlının öteden beri Avrupa diplomasisiyle bütünleşmiş olduğu görüşü için bkz. A. Nuri Yurdusev, *Ottoman Diplomacy* (Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2004).

⁶ Mustafa Soykut, "The Turk as the 'Great Enemy of European Civilisation' and the Changing Image in the Aftermath of the Second Siege of Vienna", Soykut, *age*, s. 50. 17. yüzyılda Marchesi de bir saldırı savaşı isteniyordu (75). Bessarion eski Yunan ve Roma'yı uygarlık ve Hıristiyanlıkla, eski Yunan'ın hasmı olan Persleri de Türklerle ilk özdeşleştirenlerden biriydi (s. 52).

Papa II. Pius 1453'ten sonra şöyle yazıyordu: "Acımasız ve şerefsiz bir halk olup, her çeşit zevke düşkün olduklarından, başkalarının iğreneceği şeyleri yerler, örneğin kurt ve akbabaların etlerini..." (56).

Protestanlığın kurucusu Martin Luther'e (1483-1546) göre Türkler Tanrı'nın kırbacı (daha önce Attila'ya yakıştırılan sıfat), şeytanın hizmetçisidir.⁷ Yakıp yıkıcıdırlar, İsa'nın yadsıyıcıları ve düşmanları, **İncil**'in yerine Muhammed'in **Kuran**'ını koyanlardır. Luther'e göre Türkler kanlı köpeklerdir ve şeytandırlar (78).

Şimdi bir İngilizce, **Türklerin Tarihi**'ni yazan Richard Knolles'a (1545?-1610) bakalım.⁸ Knolles Türkleri Hıristiyanların "kırbacı" (**scourge**) diye niteliyor (60). Kırbaç sözcüğü belki "bela" diye de çevrilebilir. Bu yapıt üzerine çalışmış olan Parry, yazarın çok kez Türkler için barbar, acımasız, hain, yöneticilerini vahşi müstebitler diye tanımladığını anımsattıktan sonra, onun bu yaklaşımını biraz mazur göstermeye çalışıyor. Şöyle; o devirlerde Türkler için bu gibi nitelermeler kullanmanın "olağan" (**normal**), hatta "zorunlu" (**obligatory**) olduğunu belirtiyor (62).

Şimdi biraz daha yakına geelim. Henry Blount Doğuya yaptığı bir geziyi kaleme alıp 1636'da yayımlamış biri. Ona göre Türkler oğlancılığı kötü görmez, rezilcesine de sarhoşturlar.⁹

Günümüze bakalım. Hollanda'da yabancı yazarları tanıtan seçkilerden üç tanesi Türk yapıtlarını Asya bölümüne, iki tanesi orta Dğuya ve yalnız bir tanesi Avrupa bölümüne yerleştirmiş.¹⁰ Aynı kaynağa göre, Hollandacaya çevirmek için Türkiye'yi tek yönlü ve olumsuz gösteren Türk yazarlar yeğleniyormuş (43). Bir de, Türkiye'de kimi olumsuzluklar düzelince yenileri bulunuyor, ya da eskileri yeniden ortaya çıkarılıyormuş (48).

Norveç'te 19. yüzyıldaki kimi halk masallarında Türkler domuzlardaki gibi bir burun sahibi olarak betimlenirmiş. Türklerden çok acımasız diye korkulur, hatta yamyamlık yaptıkları söylenirmiş.¹¹ Bugünlerde genellikle Türkiye'nin bir eritme potası olduğu, gizemli bir Doğu kimliği bulunduğu düşünülüyormuş (77).

⁷ Onur Bilge Kula, *Alman Kültüründe Türk İmgesi*, c. II (Ank., Gündoğan, 1993), s. 72.

⁸ V.J. Parry, *Richard Knolles' History of the Turks*, ed. Salih Özbaran (İst., Tarih Vakfı, 2003).

⁹ Fiona Tomkinson, "Images of the Turk in Seventeenth Century England", *Soykut, age*, s. 221.

¹⁰ Johan Soenen, "The Images of Turkish Literature in Flanders", Nedret Kuran Burçoğlu, ed, *The Image of the Turk in Europe from the Declaration of the Republic in 1923 to the 1990s* (İst., Isis, 200), s. 38-9.

¹¹ Ş. Tahir-E. Türker, "The Man from East-West", Burçoğlu, *age*, s. 70.

Sözünü ettiğim kaynaklarda kuşkusuz Türkler için olumlu, güzel değerlendirmeler de olabiliyor. Ben bunları anmıyorum, çünkü asıl imgenin peşindeyim ve bunun da olumsuz olduğunu düşünüyorum. Nitekim birçok kaynaklara göre, Türkler Avrupa için öteden beri ve bugün de “öteki” işlevini görmüşlerdir. (Yani, kendi kimlik/kişiliğini daha iyi belirtebilmek için başka birini olumsuz göstermek, belki böylece kendi olumluluğunu vurgulamak.) Böyle olduğunu söyleyen kaynaklardan Brewin, Iver Neumann adlı Norveçli bir diplomatı anıyor.¹² Diplomata göre Avrupa’nın kendini tanımlamasında en önemli “öteki” Türklerdir. Yazar bu görüşü uzunca tartıştıktan sonra, Türkiye’nin öteki durumunda olduğunu kabul ediyor (105). Soykut da Türklerin geçmişte olduğu gibi bugün de bu işlevi gördüklerini savunuyor.¹³ Vera Moutafchieva Türklerin Bulgarlar için temel öteki olduğunun “kuşkusuz” olduğunu söylüyor.¹⁴ Türklerin onlar için “yabancı, düşman ve iğrenç” olduklarını ekliyor.

Söz konusu yazarların Türk’ü Avrupa’nın ötekisi olarak gördükleri savını destekleyen ve belki kanıtlayan önemli bir husus, kimi Batı dillerinde yer etmiş olan Türklerle ilgili olumsuzluklardır. Şu belki söylenebilir; böyle bir durumda bütün bir halk Türkler aleyhindeki imgeyi benimsemiş, içselleştirmiş olmaktadır. Önce Fransızcadan örnek vereyim. **Larousse du e Siecle** (1933) adlı sözlük ve ansiklopedideki Türk maddesinde olumsuz anlamlar: 1) Türk olmak, Müslüman olmak anlamındadır ve kötüleiyici bir deyimdir. Demek ki, Müslümanı kötülelemek istediklerinde ona Türk diyorlar. 2) Sert, acımasız. 3) Bitkiler için çok zararlı bir böcek olan mayısböceğine, özellikle kurtçuklarına halk arasında Türk deniyor. 4) Kabaca, sertçe. 1964 baskısı **Grand Larousse**’da ancak birinci anlama yer verilmemiştir. **Petit Robert**’e (1990) göre “*tete de Turc*”, Türk kafası, panayırlarda insanların gücünü ölçmek için kullanılan ve sarıklı bir “Türk” kafasına vurmaya gerektiren bir alet. Aynı zamanda, mecazi anlamda, birisinin sürekli alay ve şaka konusu olması demekmiş.

Webster’s New International Dictionary of the English Language’de (1951): 1) Türklere atfedilen niteliklere sahip biri, örneğin hilekarlık (**duplicity**), şehvetlilik (**sensuality**), vahşilik (**brutality**) gibi. 2) Erik zararlısı bir böcek, başka bazı zararlıların kurtçukları. Özet olan **Webster’s Collegiate Dictionary** (1971); acımasız ya da müstebit olan kişi (arkaik). Arkaik dediğine göre, artık bu anlamda pek kullanılmıyormuş. Eskilerde sık sık “**unspeakable**” (ağza alınmayacak, berbat), “**terrible**” sıfatları kullanılırdı Türkler için.

¹² Christopher Brewin, “The Image of the Turk in Europe”, Burçoğlu, *age*, s. 94.

¹³ Soykut, *age*, s. 105.

¹⁴ Roumen Yanovski, “The Image of the Turks in the Bulgarian Press”, Burçoğlu, *age*, s. 315.

Bir de Almancaya bakalım. Türk, sahte, uydurmak, hile yaparak aldatmak, Türk canisi, başkalarını cinayet ve kötülükle tehdit eden kimse anlamına geliyormuş. **Önyargılar Sözlüğü**'ne göre Türklerin savaşçı, ilkel kararlı(?), çabuk öfkelenir, ne yapacakları kestirilemez, her zaman sarımsak kokulu, sıranın en sonunda oldukları; "kargalar gibi" çaldıkları söylenirmiş. Türkçe küçük parmağını verenin elini kaptıracağı deyimini de varmış.¹⁵

(Bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte, Türkçede başka halklarla ilgili olumsuz değerlendirmeler olup olmadığına da biraz baktım. **Redhouse Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük**'te (1968) "Moskof" sözcüğünün acımasız anlamı var. "Gavur"un çok olumsuzlukları var: Allahsız, dinsiz, acımasız anlamında kullanılıyor. Ayrıca gavur etmek, gavur eziyeti, gavur inadı, gavur orucu gibi uzamak, gavur ölüsü gibi deyimler var. Yahudi, cimri, pazarlıkçı anlamında kullanılıyor. Türkçede İranlılarla ilgili olumsuz bir deyim var: Acem mübalagası. Bir de Araplarla ilgili iki olumsuz atasözü biliyorum: "Ahşaptan maşa, Araptan paşa olmaz", "Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü". Herkül Millas Türk romanında Rum/Yunanlılarla ilgili pek çok olumsuzluk buldu.¹⁶ Ama 1821'den beri Rum/Yunanlılardan birkaç kez ağır zulüm görmüş olan Türklerin dilinde Rumlarla ilgili olumsuzluk olarak benim aklıma gelen bir tek palıkarya sözcüğü var. Yunanlıları küçümsemek için kullanılıyor, belki yaygaracı anlamını içeriyor. Yunancada Türklerle ilgili neler var, bilmiyorum. **Karagöz**'deki etnik tipler daha çok 'dalga geçme', mizah türünden bir yaklaşım olarak görülebilir. Türkçede başka halklar hakkındaki olumsuzluklar bana az gibi göründü. Bu azlık (doğruysa) acaba Türklerde "öteki" anlayışının zayıflığına mı işaret ediyor? Bunun nedenleri ne olabilir?¹⁷ Araştırmaya değer bir konu sayılabilir.)

İslamiyetin Avrupa'daki İmgesi

Başka yerlerde de bunu yazdım,¹⁸ Müslümanların Hıristiyanlığa bakışıyla, Hıristiyanların Müslümanlığa bakışı arasında ciddi bir bakışimsızlık (asimetri) söz konusudur. Müslümanlar Hıristiyanlığı 'geçerli' bir din olarak görürler. İncil kutsal bir kitaptır, İsa Allahın elçilerinden biridir. Hıristiyanlar ehl-i kitaptır. İslamiyet İsa'nın babasız doğumunu bile kabul eder. Müslümanlığın tek idiası, son din, ahır zaman dini olmak itibarıyla yetkinliktir. Hıristiyanlar mantık olarak bu iddiayı kabul edip

¹⁵ Nevide Akpınar Dellal, *Alman Kültür Tarihi'nden Seçme, Tarihi ve Yazınsal Ürünlerde Türkler* (Ank., Kültür Bakanlığı, 2002), s. 24-5.

¹⁶ *Türk Romanı ve "Öteki"* (İst., Sabancı Ü., 2000).

¹⁷ Yurdusev Osmanlı'nın Roma İmparatorluğu ve Çin gibi bir "imparatorluk sistemi" olduğunu, dünya egemenliği (cihan imparatorluğu) iddiaları taşıdığını yazıyor (s. 17 v.d.) Acaba cihan imparatorluklarının "ötekiye" gereksinimi olmaması mı söz konusudur?

¹⁸ Örneğin, S. Akşin, *Türkiye Tarihi*, c. 5 (İst., Cem).

Hıristiyan kalamayacaklarına göre, İslamiyeti bütünüyle reddetmek durumundadırlar. İslamiyet tek tanrılı bir din de olsa, kendi dinlerinden sonra geldiği için, onlar tarafından kutsal kabul edilemez. O, örneğin Uzak Doğu dinleri gibi, ilgisiz, kendileri için kutsal olmayan bir dindir. Bunu bana bir Katolik papazı anlatmıştı. Tabii bütün Hıristiyanlar bunun farkında olmayabilir, ya da farkında olup da yine de İslamiyete, tek tanrılı bir din olarak belli bir kutsallık tanımayı uygun görebilirler.¹⁹

14. yüzyılda yazılan **Spagna** adlı yapıtta şöyle deniyordu:

“Lanetli pagan odusundaysa herkes bağırdı: Yaşasın Muhammed!” (Gürol, 25)

Barbaro’ya göre Türkler dinsizdir (29-30). Campanella’ya (1568-1639) göre Hıristiyanlık bakımından tehlikeli olduğu için Türk İmparatorluğu ortadan kaldırılmalıdır (66). Nievo’nun çağdaş sayılabilecek romanında Müslümanlardan dinsizler diye söz edilebiliyor (129). Pasolini’nin (1822-75) bir yapıtında İslamiyetle paganlık bir tutulur (165). Gürol’a göre yalnız İtalya’da değil, Avrupa’da başlardan beri Türk = Müslüman = Doğu denklemi egemendir ve bunlara dinsiz, pagan, vahşi, barbar gibi nitelermeler zamanla eklenmiştir (193). İtalya’da “Türklerin Tanrısı Muhammed’dir” düşüncesi hayli yaygınmış (198).

1455’te yeni Papayı kutlamak için Floransa’dan gelen Başpiskopos Antoninus, onunla yaptığı görüşmede Türkleri vahşi hayvanlar, kafirler ve İsa düşmanları diye niteledi. Fatih ise şeytanın oğlu, insanlığın sapık düşmanı, bütün kötülüklerin somutlaşmış hali idi (Schwoebel, 37). Papa II. Pius’a (1458-62) göre Muhammet sahte bir peygamberdi (72).

Knolles’a göre Türklerin dini sahte ve iğrenç bir taassuptu (62). Dinleri sözümona dindi (63).

14. yüzyılda Doğuya giden papaz Ricoldo de Monte Croce **Kuran’ın Çürütülmesi** diye bir yapıt kaleme aldı. Ona göre İslamiyet sahte bir dindir (Kula II, 48). Luther Ricoldo’nun adı geçen yapıtını Latineden Almancaya çevirmiştir. Luther’e göre, Muhammed’in kitabına, **Kuran’a** inananlara insan bile denemez (63).

Daha önce andığım Blount’a göre Türk hukuku, sahte bir dine dayalı olduğu için toptan kötüydü (Tomkinson, 212). Aynı kişiye göre, **Kuran’ın** çevrilmesi yasaktı,

¹⁹ Soykut, *age* s. 7, 45-6.

sahteliği, kirliliği ortaya çıkmasını diye (215). **Kuran**'ın Fransızcaya yapılan bir çevirisinde hırsız Arapların hırsızlık ve şehvet düşkünlüklerine dost olduğu için ve öldürme ve talanlarını ödüllendirdiği için **Kuran**'ı kabul ettikleri ileri sürülüyordu (218).

Belçikalı De Ley, incelemesinde önce Alman tarihçisi Mommsen'in (1817-1903) İslamiyeti Helenizmin kasası diye nitelediğine dikkat çekiyor.²⁰ Daha önce, Niebuhr (1776-1831) İslamiyete karşı bir Avrupa savaşı istemişti. Ernest Renan (1823-92) da Avrupa'da Yahudiliğin ve İslamiyetin ortadan kaldırılmasından yana olduğunu açıklamıştı (56). Günümüzde Avrupa ırkçılığının hedeflerinden biri İslam dininden çok Müslümanlardır (59).²¹

Almanya'da Hıristiyan Demokratların 1997'de yaptıkları bir toplantıda alınan karara göre, Müslüman bir ülke olarak Türkiye'nin, Hıristiyan değerleri üzerinde kurulmuş olan Avrupa'nın yeni uygarlığında yeri olamazdı. Daha sonra, din ayrımcılığıdır diye utanmışlar ve bu demekten vazgeçmişler (Brewin, 97). Öte yandan, Almanya'da yabancılara ve özellikle Türklere karşı gelişen tepkide onların Müslüman oluşları en önemli paya sahipmiş.²²

Batı'nın Anadolu ve Rumeli'ye Bakışı

Batının Türklere ve Türkiye'ye bakışının önemli bir ögesi de Türkiye'nin Anadolu ve Rumeli'ye yerleşmiş olmasıdır. Anadolu ve Rumeli eskiden Osmanlı Devletiydi, şimdi de Türkiye'dir ama Batı bu toprakların Türklere önceki durumunu unutmuş değildir. Çünkü Anadolu ve Rumeli bir zamanlar eski Yunan ya da Helenistik Çağ devletlerinin topraklarıydı. Eski Yunan ve uzantıları Batı demektir. Örneğin Platon, Aristoteles, Sofokles, Euripides, Tukidides gibi adlar onların çok yakından benimsedikleri, felsefe-yazın-tarih insanlarıdır. Aynı şeyi Roma İmparatorluğu için söyleyebiliriz. Eski Yunan Batı düşün ve yazın hayatının nasıl başlangıcı sayılıyorsa, Batı hukuku Roma'dan, Batı dillerinin bir çoğu Latince'den çıkmadığı ve Yeni Çağa kadar Batının bilim dili Latinceydi. Yani, Anadolu ve Rumeli aynı zamanda eski Roma topraklarıydı.

²⁰ Herman De Ley, "Imagining the Muslims in Belgium", Burçoğlu, *age*, s. 56.

²¹ İslam ülkelerinde Hıristiyan misyonerlerinin sayısı 1982'den sonra yaklaşık iki kat artmış – 15000'den 27000'e. Bunlardan üçte biri Protestan, yarısı Amerikalıymış. Yaklaşımları sözü edilen ırkçıların tersineymiş. Müslümanları seviyorlarmış, fakat dinlerini "çok kötü ve habis" buluyorlarmış. David van Biema, *Time*, 4 Ağustos 2003.

²² Hanne Straube, "Images of Turkish Migrant Workers", Burçoğlu, *age*, s. 146. Romanya'da ders kitaplarının bir bölümü Osmanlıya karşı savaşımın yalnız Romanya değil, bütün Hıristiyanlığın adına yapıldığını, çünkü Osmanlıların Hıristiyanlık düşmanı olduklarını belirtiyormuş. Mirela-Luminita Murgescu, "The Turk in Romanian History Text Books", Burçoğlu, *age*, s. 274-5.

Üçüncü olarak, Anadolu ve Rumeli Hıristiyanlığın serpiildiği, gelişip yayıldığı ilk alanlar arasındadır. Uzun yüzyıllar, Roma ve Bizans zamanlarında Hıristiyan toprağı olmuşlardır. Rumeli’de oturan Rumlar, Bulgarlar, Sırlar, vb. Türkler gelmeden önce orada yaşayan Hıristiyanlardı. Anadolu’da Hıristiyan Rum ve Ermenilerin yaşadığı bir bölgeydi. Dolayısıyla, Batılılar Hıristiyan olarak bu bölgelerle yakından ilgilenmişlerdir. (Geçen yaz “**Holyland 2000**” adında İngilizce bir harita elime geçti. Harita 54,5 x 80 cm., kuşe kağıdına renkli basılmış ve üç harita içeriyor. Biri Orta ve Doğu Akdeniz, ikincisi Türkiye Cumhuriyeti, üçüncüsü küçük bir İstanbul haritası. Her üç harita genellikle yalnız Hıristiyanlıkla ilgili yerleri gösteriyor. Haritalar dışındaki boşluklara Anadolu ve İstanbul’da ziyaret edilecek Hıristiyan yerlerin resimleri ve açıklamaları yerleştirilmiş. Haritayı Çevre, Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı (ÇESAV) Tanıtma Fonunun desteğiyle bastırılmış. Vakfın şimdiki başkanı Dr. İmren Aykut. Demek ki, biz de, herhalde turist çekmek için, Anadolu ve İstanbul’un Hıristiyanlığını kabul ediyor ve tanıtıyoruz. Bilindiği gibi, **Holy Land** (Kutsal Toprak) Hıristiyanlar için kutsal olan Filistin’in öbür adıdır).

Görülüyor ki Batıların Anadolu ve Rumeliyle ilgilenmeleri, belki benimsemeleri için üç ayrı neden var. Bunun için Antalya Müzesini gezen bir Alman ya da Amerikalının, gördüklerini garipsemesi değil, tersine, benimsemesi söz konusudur. Oysa Hindistan’da, Çin’de bir müzeyi dolaşırken aynı kişilerin çok başka bir psikolojide olmaları beklenebilir.

Nitekim Papa Calixtus III 1455’te bir Haçlı seferi çağrısı yapıp İstanbul’u geri almak için gerekirse hayatını feda edeceğine and içiyordu (Schowoebel, 37). Günümüzde, 2000 yılında, Yunan Başpiskoposu Hristodoulos Paraskevaides’in Türkleri “Doğulu barbarlar” diye nitelediğini ve “Constantinopolis” için bir özgürlük çağrısında bulunduğunu öğreniyoruz (Dellal, 17). Sir Francis Bacon (1561-1626) da tiranlık olarak tanımladığı Türk sisteminin haklı bir savaşı kaldırılması gerektiğini söylüyordu.²³ Soykut’un işaret ettiği gibi, Türkleri geldikleri yere geri göndermek yaygın bir düşünceydi (81, Gürol, 49, 143). Mario Biondi’nin 1982’de çıkan **Hilal’in Gökyüzü** romanında şöyle deniyormuş: “Doğu Sorunu bitmemiştir: Hıristiyanlar akıllı davranırlarsa 1453’teki felaket, bu kez Türklerin başına gelebilir.” (Gürol, 166).

Bu bağlamda Kıbrıs örneği üzerinde de durulabilir. II. Balkan Savaşı sırasında Osmanlı Ordusunun Edirne’yi alıp almaması tartışmasında Avrupa diplomasisinin gizli bir ‘kuralı’ gündeme gelmişti. Güya galibin (haçın) girdiği bir yere hilal bir

²³ Süheyla Artemel, “The View of the Turks from the Perspective of the Humanists in Renaissance England”, Soykut, *age*, s. 170.

daha sokulmazmış. Bir Kıbrıs Türk devletinin kurulmasına Avrupa'nın gösterdiği şiddetli alerji, sanki bu 'kuralın' hortlamasıydı. Alerji o derecelere vardı ki, önce Türk hariciyecilerine karşı Asala örgütünün düzenlediği sürekliliğe el altından destek oldular. O işin cılkı çıkınca bu sefer PKK'nın silahlı savaşımına şu ya da bu ölçü ve biçimde yardımcı oldular.

Sonuç

Ortaya çıkan tablodan nasıl bir sonuç elde edilebilir? Herhalde gösterilecek en ilkel tepki, onlar bizi sevmiyorlarsa, biz de onları sevmeyelim olurdu. Bence doğru tepki Batılılarla ilişkilerimizde soğukkanlılıkla, akıllı bir biçimde, hakkımızdaki olumsuz imgeyi hesaba katarak davranmaktır. Sözü ettiğim ilkel tepkinin tam tersi de aynı ölçüde ilkel ve yanlış olacaktır. O da bugün Türkiye'de yaygın olan ABCiliktir. Mümtaz Soysal'ın değerlendirmesine göre bu bir tutku halini almış ve sanki ussal davranışlara kapıyı kapatmıştır. AB üyeliği bizde bir 'cennet tasavvuru' halindedir. AB üyeliği hem bireylerin, hem de Türkiye'nin bütün dertlerine çare olacak bir ilişki olarak düşünülüyor. Herkes iş bulacak, refaha kavuşacak, herkes en güzel eğitim ve sağlık olanaklarından yararlanacak, trafikten, vergi vermeden tutun da kadın-erkek ilişkilerine varıncaya kadar Türkler tümüyle uygarlaşacak, Avrupa'da serbestçe dolaşılabilir, istenilen yere yerleşilebilecektir. Oysa nesnel olarak bakınca, gerek iktisadi gelişme düzeyi, gerekse eğitim, kültür, toplum alanlarında Avrupayla büyük düzey ve anlayış farkları var. Bu çalışmanın konusu olan imge ya da imgeler zinciri de doğaldır ki cennet tasavvurunun gerçekleşmesine engeldir. Fakat AB üyeliği olasılığından önemli çıkarlar sağladıkları için Avrupalılar bize hayır da diyemiyorlar. Zaman, işin nereye varacağını bize gösterecektir. Fakat şöyle bir senaryo da olanaklı görünüyor: Türkler konusunda Batının ortak bilincine kazanmış olan olumsuz imgeden ötürü Avrupalı seçmen Türkiye'nin üyeliği olasılığına karşı faşist partilere yönelebilir. Bunun yaratacağı büyük altüstlükler ve bunalım AB hükümetlerini iki yüzlülüğün vazgeçip açıkça olumsuz bir tutum almaya zorlayabilir.